

Bilaga 5:5 till kommunstyrelsens protokoll den 8 mars 2006, § 17

PM 2006 RVII (Dnr 325-3714/2005)

Utredning av faderskap – förslag till reviderade riktlinjer Framställan av socialtjänstnämnden

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Reviderade riktlinjer för utredning om faderskap fastställs enligt stadsledningskontorets förslag, *bilaga 3*. Riktlinjerna gäller från och med 2006-04-01.
2. Riktlinjer för utredning om faderskap antagna av kommunstyrelsen 1997-10-29 jämte uppdateringar upphör att gälla 2006-03-31.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Socialstyrelsen har gett ut föreskrifter och allmänna råd om ”Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap” (SOSFS 2004:16) samt handboken ”Att fastställa faderskap”, som kompletterar föreskrifterna och de allmänna råden. Med anledning av detta har socialtjänstförvaltningen tagit fram ett förslag till reviderade riktlinjer för utredning av faderskap, vilket socialtjänstnämnden godkände den 20 september 2005. Förslaget hänvisar främst till Socialstyrelsens föreskrifter, allmänna råd och handbok, men redovisar även delar av handlägningsförfarandet enligt handboken och specifika förtydliganden för staden. Gällande riktlinjer redovisas i *bilaga 2*.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna Hägersten, Rinkeby och Östermalm.

Stadsledningskontoret anser att staden bör använda Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, kompletterade med sådant som gäller specifikt för staden.

Hägerstens stadsdelsnämnd föreslår att den nya versionen ses över språkligt och grafiskt så att det tydligt framgår vad som är specifikt för Stockholms stad.

Rinkeby stadsdelsnämnd anser att staden bör använda Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, kompletterade med sådant som gäller specifikt för staden. Nämnden efterlyser riktlinjer som behandlar fastställande av moderskap.

Östermalms stadsdelsnämnd konstaterar att utredning av faderskap är myndighetsutövning och att ansvaret därför inte kan delegeras till landstinget. För att utredningar ska kunna inledas på mödravårdscentralen krävs att en anställd från stadsdelsförvaltningen finns tillgänglig.

Mina synpunkter

Jag ser det som angeläget att ansvariga handläggare söker den grundläggande informationen om faderskapsutredningar i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd med Socialstyrelsens handbok som komplement. I handboken ingår även regler för handläggning och fastställande av moderskap. Stadens riktlinjer bör utformas enligt stadsledningskontorets förslag (*bilaga 3*), där de särskilda reglerna för handläggningen i staden förtydligas.

I ett tidigare ärende till kommunstyrelsen (dnr 325-2249/2004) betonas att även blivande föräldrar bör kunna tas emot för utredning av faderskapet. Jag vill gärna lyfta fram att stadsdelsnämnderna efter en överenskommelse med landstinget kan erbjuda möjlighet att inleda en utredning om faderskap i samband med besök på mödravårdscentralen eller annan lämplig plats. En sådan överenskommelse skulle kunna vara ett led i att öka servicen och tillgängligheten för medborgarna, men får aldrig innebära att myndighetsutövning överläts till annan.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Reviderade riktlinjer för utredning om faderskap fastställs enligt stadsledningskontorets förslag, *bilaga 3*. Riktlinjerna gäller från och med 2006-04-01.
2. Riktlinjer för utredning om faderskap antagna av kommunstyrelsen 1997-10-29 jämte uppdateringar upphör att gälla 2006-03-31.

Stockholm den 16 februari 2006

MARGARETA OLOFSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (båda m) och *Lotta Edholm* (fp) enligt följande.

Det skulle förenkla situationen för många nyblivna föräldrar om det var möjligt att göra utredning av faderskap på mödravårdscentralen. Utredning av faderskap är dock myndighetsutövning och får därmed inte överlåtas till annan. Det kan vid första anblick synas som en rigid tillämpning av reglerna. Utgångspunkten måste emellertid alltid vara barnets bästa. Fastställande av faderskap har bland annat juridisk och medicinsk betydelse. För att inga oklarheter kring ansvaret skall uppstå måste utredningen även fortsättningsvis ske som myndighetsutövning. Mödravårdscentraler bör dock kunna informera om betydelsen av fastställande av faderskap.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta att

1. avslå borgarrådets förslag
2. ge socialförvaltning i uppdrag att återkomma med förslag till riktlinjer för hantering av de fall där insemination ägt rum utomlands och där man inte har krav på att faderns identitet ska uppges.
3. därutöver anförda följande

Frågan hur fall där insemination ägt rum utomlands och där faderns identitet inte behöver uppges har redan varit aktuell i ett antal stadsdelsnämnder. Där har man tvingats konstatera att det inte går att fastställa vem som är fadern. Därför bör socialtjänstförvaltningen ge riktlinjer för tjänstemän och förtroendevalda om hur man hanterar dessa ärenden.

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Socialnämnden är skyldig att utreda och om möjligt fastställa vem som är far för de barn som har hemvist i Sverige och vars föräldrar inte är gifta med varandra. Socialnämnden ska också utreda faderskapet när modern är gift och den äkta mannens faderskap hävts av domstol eller ifrågasatts.

Lagstiftningen om utredning och fastställande av faderskap syftar inte bara till att tillförsäkra barnet försörjning och arvsrätt. Den betonar också barnets rätt att känna till sitt ursprung och rätten till båda sina föräldrar. Att veta vem som är far är grundläggande för identitetsutvecklingen. Det finns också sociala, juridiska och medicinska aspekter av ett fastställt faderskap. Det är viktigt att det rättsliga faderskapet överensstämmer med det biologiska.

En faderskapsutredning kan vara mer eller mindre komplicerad och omfattande. Socialnämnden har ett ansvar för att en faderskapsbekräftelse stämmer överens med det verkliga förhållandet. Ibland får därför föräldrarnas personliga integritet stå tillbaka till förmån för barnets rätt att få veta vem som är biologisk far.

Socialstyrelsen har färdigställt föreskrifter och allmänna råd om ”Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap” (SOSFS 2004:16) och därtill, i februari 2005, publicerat handboken ”Att fastställa faderskap”, som kompletterar föreskrifterna och de allmänna råden. Handboken vänder sig till familjerättssekreterare, andra handläggare och beslutsfattare inom socialtjänsten.

Socialtjänstnämnden beslutade den 20 september 2005 att i huvudsak godkänna förslaget till reviderade riktlinjer för utredning av faderskap samt föreslår kommunstyrelsen att anta förslaget att gälla för socialtjänsten i Stockholm. Socialtjänstförvaltningen får i uppdrag att ta initiativ till en diskussion med Stockholms läns landsting om möjligheten att ta emot blivande föräldrar på mödravårdscentralen för utredning om faderskap.

Socialtjänstnämnden föreslår vidare att förslaget till riktlinjer för utredning av faderskap kompletteras under rubriken ”Utredningen” med följande mening:

”Stadsdelsnämnden har möjlighet att efter överenskommelse med landstinget erbjuda blivande föräldrar att utredning om faderskap kan inledas i samband med besök på mödravårdscentralen eller annan lämplig plats”.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Peter Lundén-Welden m.fl.* (m) och ledamöterna *Abit Dundar m.fl.* (fp), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av *Désirée Pethrus Engström* (kd), *bilaga 1*.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 september 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Socialstyrelsens nya föreskrifter, allmänna råd och handbok kan i huvudsak ersätta stadens nu gällande riktlinjer för utredning av faderskap (uppdaterade 2003). Föreslagen reviderade version innehåller förtydliganden vid handläggning av ärenden i Stockholms stad.

Inledning

Socialstyrelsen har utarbetat föreskrifter och allmänna råd om ”Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap” (SOSFS 2004:16). Socialstyrelsen har också utarbetat en handbok ”Att fastställa faderskap” som kompletterar föreskrifterna och de allmänna råden. Handboken är en omarbetning av Socialstyrelsens allmänna råd ”Att fastställa faderskap” från 1988. Handboken

vänder sig till familjerättssekreterare, andra handläggare och beslutsfattare inom socialtjänsten. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap finns med som en bilaga i handboken. Publikationen kan laddas ner från Socialstyrelsens webbplats www.socialstyrelsen.se. Klicka vidare på Publicerat och följ instruktionerna.

I lagtexter och förarbeten till socialtjänstlagen och föräldrabalken används begreppet ”socialnämnd” som ansvarig myndighet. För Stockholms vidkommande gäller att socialnämnds uppgifter åligger stadsdelsnämnderna (sdn).

Reglerna om fastställande av faderskap återfinns främst i föräldrabalken (FB), särskilt kapitlen 1, 2, 3 och 20, i kungörelsen angående socialnämnds medverkan vid fastställande av faderskap m.m. och i lagen om blodundersökning. Faderskapsutredningar är i de flesta fall okomplicerade och kan göras med ett förenklat förfarande. Samtidigt kommer man in på känsliga och grundläggande existentiella frågor, som särskilt accentueras i mer komplicerade utredningar. Mitt i dessa svårhanterliga frågor står ett barn med egna rättigheter och intressen, som socialtjänsten är skyldig att tillgodose. Liksom i alla andra utredningar som rör barn ska principen om barnets bästa vara styrande och alla beslut som fattas ska vara det som är bäst för det enskilda barnet.

Utredningen

Stadsdelsnämnden är ansvarig för utredningar och godkännande av faderskapsbekräftelser samt för att föra barnets talan i rättegångar. Beslut fattas av den stadsdelsnämnd där barnet är folkbokfört. Folkbokföringen måste alltid noga kontrolleras innan utredning påbörjas. Har parterna vänt sig till fel stadsdel eller kommun ska de hänvisas till rätt myndighet.

Utredningen påbörjas så snart nämnden fått kännedom om ärendet och bör vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om inte särskilda skäl finns (FB 2 kap 8 §). Utredningen ska bedrivas med takt och finkänslighet och med hänsyn till inblandade parters integritet. Huvudregeln i Stockholm är att utredaren kallar parterna till åtminstone ett personligt sammanträffande. Detta för att parterna ska kunna styrka sin identitet (legitimera sig) inför handläggaren och för att ge handläggaren bättre möjlighet att ge relevant information om vilka regler som gäller för fastställande av faderskap och den rättsliga, sociala, psykologiska och medicinska betydelsen av ett fastställt faderskap. Ett personligt sammanträffande gör det också enklare för föräldrarna att ställa frågor. Undantag kan ske om det är fråga om sammanboende parter påföljande barn. Tolk ska användas om någon av parterna inte är svensktalande. Registrering och dokumentation sker i Paraplysystemet.

Den stadsdelsförvaltning som inlett utredningen ska slutföra utredningen även om barnet hinner flytta innan utredningen slutförts (FB 2 kap 3 §). Överflyttning av ärendet till barnets nya stadsdel eller kommun, får endast göras om det skulle underlätta utredningen avsevärt.

Sammanboende föräldrar

Om parterna uppger att de sammanbor och haft samlag med varandra under konceptionstiden samt är övertygade om att barnet är deras gemensamma barn, är dessa uppgifter troligtvis tillräckliga för att stadsdelsnämnden ska kunna anta att mannen är far till barnet. Utredningen dokumenteras i s.k. S-protokoll (finns i Paraplysystemet). Med sammanboende menas att parterna bor tillsammans när faderskapet fastställs. Om tvekan föreligger eller omständigheter kommer fram som ifrågasätter faderskapet, ska noggrannare utredning göras. I sådant fall ska s.k. MF-protokoll användas.

Ej sammanboende föräldrar

Om parterna inte är sambor ska utredningen göras i s.k. MF-protokoll, likaså om flera män är tänkbara. Parterna bör snarast möjligt kallas till ett samtal, gemensamt eller var för sig.

Om inte mannen avhörts efter kallelse skickas rekommenderat brev med mottagningsbevis. Bor mannen på annan ort kan biträde med utredningen rörande honom begäras hos socialtjänsten i hans hemkommun. På motsvarande sätt är stadsdelsnämnderna skyldiga att biträda andra kommuner i landet. Om en annan kommun begär stadsdelsnämndens biträde, ska ärendet behandlas snabbt.

När föräldrarna är gifta och faderskapet ifrågasätts

Om mannen i äktenskapet anser att han inte är biologisk far till barnet, kan han ansöka att stadsdelsnämnden utreder om någon annan är far till barnet (FB 2 kap 9 §). Vid en sådan begäran ska stadsdelsnämnden först göra en förhandsprövning av om det är lämpligt att inleda en faderskapsutredning eller inte. Stadsdelsnämndens skyldighet att inleda utredning är begränsad till fall då det har begärts av en vårdnadshavare eller av mannen i äktenskapet. En utomstående man som anser sig vara far till ett barn som fötts under ett äktenskap kan inte kräva utredning av faderskapet. Däremot kan han anmäla till stadsdelsnämnden att han anser sig vara far till barnet och en utredning kan då inledas även om vårdnadshavaren eller mannen i äktenskapet motsätter sig detta.

Om förhandsprövningen leder fram till att en utredning bör inledas, ska utredningen dokumenteras i ett s.k. Å-protokoll och ett protokoll S eller MF. Det går att häva faderskapspresumtionen för den äkta mannen, och samtidigt fastställa att en annan man är far till barnet, utan rättegång, om det står fullständigt klart att modern, äkta mannen och den andra mannen lever och har förmåga att bedöma innebörden av sina uppgifter till utredningen och sina rättshandlingar. Detta sker då genom s.k. trepartsbekräftelse. Om det är tveksamt vem som är far, eller om en frivillig bekräftelse inte kan erhållas, avgörs frågan genom rättegång. Enligt föräldrabalken bör socialnämnden verka för att en blodundersökning görs på modern, barnet och den som kan vara far till barnet, om den presumtive fadern begär det eller om det finns anledning att anta modern haft sexuellt umgänge med fler än en man under konceptionstiden (FB 2 kap 6 §).

Beslut att inte inleda utredning måste fattas av stadsdelsnämnd och får inte delegeras till socialt utskott eller tjänsteman. Beslutet överklagas till länsstyrelsen.

Efterforskning

Handlingar rörande personer över 18 år förvaras vid Stockholms stadsarkiv och vuxna sökande hänvisas dit (tel. vx 508 28 300). Handlingar för yngre personer finns vid den stadsdelsförvaltning som barnets födelseort tillhörde.

REMISSER

Socialtjänstnämndens förslag om ändrade riktlinjer för utredning av faderskap har remitterats till stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna Hägersten, Rinkeby och Östermalm. Stadsledningskontorets yttrande har beretts av välfärd och utbildningsavdelningen.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande den 5 januari 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Socialtjänstnämndens förslag till reviderade riktlinjer är till sin omfattning betydligt mindre detaljerat än de gällande riktlinjerna. Socialstyrelsens nya föreskrifter, allmänna råd och handbok kan i huvudsak ersätta stadens gällande riktlinjer för faderskap. Den reviderade versionen av stadens riktlinjer innehåller förtydliganden av handläggningen i Stockholm. De förtydliganden som görs gäller begreppet "socialnämnd" som finns enligt lagtexter och förarbeten till socialtjänstlagen och föräldrabalken. I Stockholm gäller att socialnämnds uppgifter åligger stadsdelsnämnderna. Beslut att inte inleda utredning måste fattas av stadsdelsnämnd och får inte delegeras till socialt utskott eller tjänsteman. Vidare sägs att huvudregeln i Stockholm är att utredaren kallar parterna till åtminstone ett personligt sammanträffande. Detta görs för att parterna ska kunna styrka sin identitet/legitimera sig inför handläggaren och för att ge handläggaren bättre möjlighet att ge relevant information om vilka regler som gäller för fastställande av faderskap, den rättsliga, sociala, psykologiska och medicinska betydelsen av ett fastställt faderskap. Ett personligt sammanträffande gör det också enklare för föräldrarna att ställa frågor. Undantag kan ske om det är fråga om sammanboende parter påföljande barn.

Ett förtydligande görs även beträffande möjligheten att göra efterforskningar. Vuxna hänvisas till Stockholms stadsarkiv, där förvaras handlingar rörande personer över 18 år. Yngre personer hänvisas till den stadsdelsförvaltning som barnets födelseort tillhörde. I övrigt hänvisas till de lagtexter och förarbeten till socialtjänstlagen som styr reglerna för fastställande av faderskap.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret kan konstatera att förslaget till reviderade riktlinjer i huvudsak hänvisar till Socialstyrelsens nya föreskrifter, allmänna råd och handbok. I de reviderade riktlinjerna redovisas några delar av handlägningsförfarandet samtidigt som några förtydliganden görs när det gäller särskilda regler för handläggningen i staden. Stadsdelsnämnderna Hägersten och Rinkeby anser i sina remissvar att staden bör använda Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd och komplettera dessa med sådant som gäller specifikt för staden. Stadsledningskontoret instämmer i detta och anser att de reviderade riktlinjerna för utredning och fastställande av faderskap bör utformas på följande sätt:

1. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om "Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap" ska gälla i Stockholm. Socialstyrelsens utarbetade handbok "Att fastställa faderskap" kompletterar föreskrifterna och de allmänna råden. Publikationen kan laddas ner från Socialstyrelsens webbplats www.socialstyrelsen.se
2. För Stockholms stad gäller att
 - Socialnämnds uppgifter åligger stadsdelsnämnderna.
 - Parterna ska kallas till ett personligt sammanträffande.
 - Handlingar rörande personer över 18 år förvaras vid Stockholms stadsarkiv. Handlingar för yngre personer finns vid den stadsdelsförvaltning inom vars geografiska ansvarsområde barnet var folkbokfört vid födseln.

Komplettering till nya riktlinjerna

Socialtjänstnämnden har i sitt beslut föreslagit att de reviderade riktlinjerna ska kompletteras med följande: "stadsdelsnämnden har möjlighet att efter överenskommelse med landstinget erbjuda blivande föräldrar att utredning om faderskap kan inledas i samband med besök på mödravårdscentralen eller annan lämplig plats".

Stadsledningskontoret anser att riktlinjerna inte behöver kompletteras med det ovanstående eftersom stadsdelsnämnderna redan idag har ansvar för att samverka med andra myndigheter och organisationer för att öka sin tillgänglighet och kunna ge god service åt medborgarna.

Behov av riktlinjer för fastställande av moderskap

Rinkeby stadsdelsnämnd vill att riktlinjer utformas för att fastställa moderskap. Bakgrunden är att kvinnor från andra länder kan ha uppgett sig vara mödrar till barn men att det senare har framkommit att de inte är det. Kvinnan vill då häva moderskapet.

Av socialstyrelsens handbok "Att fastställa faderskap" framgår i kapitel 15 "Att fastställa moderskap" hur handläggningen och fastställandet av moderskap ska ske. Med hänvisning till detta anser stadsledningskontoret att det inte föreligger ett behov av att utforma riktlinjer för detta.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslutade den 17 november 2005 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och översända det som remissyttrande till kommunstyrelsen.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 oktober 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inget att erinra mot att riktlinjerna ändras, men föreslår att den nya versionen ses över språkligt och grafiskt så att det tydligt framgår vad som är specifikt för Stockholms stad och vad som är hänvisningar respektive allmän information.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslutade den 15 december 2005 att som remissvar på rapporten om reviderade riktlinjer för utredning av faderskap, godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 november 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Stadens reviderade riktlinjer

Socialtjänstförvaltningen har i sitt tjänsteutlåtande angett att den föreslagna reviderade versionen till riktlinjer innehåller förtydliganden vid handläggning av ärenden i Stockholms stad och ska ses som ett komplement till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Förslaget till reviderade riktlinjer för utredning av faderskap är indelat i *Inledning*, *Utredningen* och *Efterforskning*. Kapitlet *Utredningen* är i sin tur indelat i rubrikerna: *Sammanboende föräldrar*, *Ej sammanboende föräldrar* och *När föräldrarna är gifta och faderskapet ifrågasätts*.

Förvaltningen har förståelse för att staden vill komplettera riktlinjerna med sådant som är nödvändigt för att stadsdelarna ska arbeta på ett likvärdigt sätt och med sådant som är specifikt för Stockholm eller som behöver förtydligas, t.ex. om dokumentation i Paraplysystemet. Förvaltningen har därför inga invändningar till texten under *Inledning* eller *Efterforskning*.

När det gäller texten under *Utredningen*, så är det förvaltningens bedömning att den inte tillför något till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Det kan istället medföra att läsarna uppfattar att den "sammanfattande" texten under respektive underrubrik ger tillräcklig information eller innehåller sådant som är av betydelse för en korrekt och rättssäker handläggning, vilket den inte är.

Under rubriken *Ej sammanboende föräldrar* står: "Om en annan kommun begär stadsdelsnämndens biträde, ska ärendet behandlas snabbt". Av Socialstyrelsens dokument framgår att socialnämnden/stadsdelsnämnderna också ska biträda myndigheter inom Norden och vid förfrågningar utom Norden, använda sig av svenska utlandsmyndigheter.

I texten använder socialtjänstförvaltningen också andra begrepp än de som finns i Socialstyrelsens dokument. Exempel på sådana begrepp är under rubriken *Sammanboende föräldrar*: "samlag" istället för "sexuellt umgänge" och under *Ej sammanboende föräldrar*: "... om flera män är tänkbara" istället för "aktuella". Det är förvaltningens uppfattning att det viktigt att använda sig av vedertagna begrepp, särskilt då en del av dessa också används i lagstiftningen och kan ha betydelse för en rättssäker handläggning.

Föreslagna riktlinjer förutsätter en grundläggande kunskap om föreskrifterna. Det är därför angeläget, att nya familjerättssekreterare och andra handläggare som saknar erfarenhet på området, söker all sin information i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Förvaltningen menar att det blir särskilt viktigt om en del av utredningen, som Socialtjänstnämnden föreslår, kommer att kunna föras ut på t.ex. mödravårdscentraler. Risken finns annars att noggrannhet och kunskap går förlorad.

Förvaltningen menar att det därför vore bättre om socialtjänstförvaltningen i de "reviderade riktlinjerna" istället skriver ett förtydligande förord, där det specifika för Stockholm tas upp till behandling, men i övrigt helt hänvisar till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Utredning av moderskap

I Socialtjänstförvaltningens förslag till riktlinjer finns inget angivet om hur stadsdelsnämnderna ska hantera utredning av moderskap och hävande av moderskap. I Rinkeby händer det då och då att frågor om moderskapet uppkommer. Det kan t.ex. gälla kvinnor från andra länder som uppgett sig vara mödrar till barn, men där det senare framkommer att de inte är det och att kvinnan då vill häva moderskapet. Ibland begär också Migrationsverket att socialtjänsten ska bekosta en DNA-undersökning för att fastställa moderskap. Det finns en osäkerhet idag om det för asylsökande barn/familjer ingår i socialtjänstens eller Migrationsverkets uppdrag att bekosta sådan undersökning.

Eftersom det ligger i barnets intresse att känna till sitt ursprung, så är frågan om att fastställa moderskap lika viktigt som att fastställa faderskap. Förvaltningen skulle därför vilja att Socialtjänstförvaltningen även utformar riktlinjer för ansvar och arbetsformer för fastställande av moderskap.

Förslaget om utredning om faderskap på mödravårdscentraler

Socialtjänstnämnden har beslutat att Socialtjänstförvaltningen får i uppdrag att ta initiativ till en diskussion med Stockholms läns landsting om möjligheten att ta emot blivande föräldrar på mödravårdscentralen för utredning av faderskap.

Beslutet grundar sig på ett förslag från Skarpnäcks stadsdelsnämnd till kommunstyrelsen om att registrering av faderskap ska kunna inledas i samband med besök på mödravårdscentralen eller annan lämplig plats.

Även om beslutet innebär en frivillig överenskommelse med landstinget, så vill förvaltningen understryka att utredning och registrering av faderskap ingår i nämndens myndighetsutövning precis som Skarpnäcks stadsdelsnämnd påpekat. Registrering av faderskap ska dessutom ske i stadens gemensamma dokumentationssystem Paraplyet. Vad socialtjänstnämnden menar med att "... utredning om faderskap kan inledas i samband med besök på mödravårdscentralen eller annan lämplig plats" är inte tydligt.

Det är viktigt att stadsdelsnämnderna, i sina eventuella överenskommelser med landstinget, fastställer vad som är att betrakta som myndighetsutövning och som därmed inte kan överlätas på annan att utföra. Att ta över en utredning, efter det att någon vid t.ex. mödravårdscentralen har "inlett" den, är inte förenligt med familjerättssekreterarnas ansvar för det beslut hon/han ska fatta. Det är viktigt att ansvar och befogenhet ligger hos en och samma person.

Familjerätten i Rinkeby har en hög tillgänglighet och samarbetar redan idag med Familjecentralen (tidigare mödravårdscentralen, barnavårdscentralen och öppna förskolan) för att ge information till brukare i familjerättsliga frågor. Familjerätten är positiv till att utöka det samarbetet för att ytterligare förbättra sin service och tillgänglighet i stadsdelen.

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade den 15 december 2005 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 december 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Utredning av faderskap är myndighetsutövning. Stadsdelsnämnden kan därmed inte delegera ansvaret till landstinget. För att möjliggöra för föräldrar att inleda utredningen på mödravårdscentralen krävs att en anställd från stadsdelsförvaltningen finns tillgänglig. Förvaltningen har idag en anställd som handlägger utredningar av faderskap. Möjlighet finns för den personen att finnas tillgänglig vid *en* mödravårdscentral. Däremot finns inte resurser i form av tid att kunna vara tillgänglig vid flera.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänstnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Peter Lundén-Welden m.fl. (m) och ledamöterna Abit Dundar m.fl. (fp) mot nämndens beslut enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi föreslog att nämnden skulle besluta enligt förvaltningens förslag till beslut.

Reservation anfördes av ledamoten Désirée Pethrus Engström (kd) mot nämndens beslut enligt följande.

1. Förvaltningen får i uppdrag att återkomma med förslag till riktlinjer för hantering av de fall där insemination ägt rum utomlands och där man inte har krav på att faderns identitet ska uppges.
2. Därutöver anføres följande:

Frågan hur fall där insemination ägt rum utomlands och där faderns identitet inte behöver uppges har redan varit aktuell i ett antal stadsdelsnämnder. Där har man tvingats konstatera att det inte går att fastställa vem som är fadern. Därför bör socialtjänstförvaltningen ge riktlinjer för tjänstemän och förtroendevalda om hur man hanterar dessa ärenden.

Riktlinjer för utredning av

Faderskap

*Kommunstyrelsen i Stockholm 1997
Uppdaterade i juni 2003*

*Upplysningar:
Socialtjänstförvaltningens stab 08-508 25 000*

Riktlinjer för utredning av faderskap

Inledning

I lagtexter och i förarbeten till socialtjänstlagen och föräldrabalken används begreppet ”socialnämnd” som ansvarig myndighet. För Stockholms vidkommande gäller att socialnämnds uppgifter åligger stadsdelsnämnderna (sdn).

Reglerna om fastställande av faderskap återfinns i föräldrabalken (FB), - särskilt kapitlen 1, 2, 3 och 20, kungörelse angående socialnämnds medverkan vid fastställande av faderskap mm och lagen angående blodundersökning. Liksom i andra utredningar som rör barn ska principen om barnets bästa vara vägledande.

Huvudregeln är att om föräldrarna är gifta med varandra vid barnets födelse ska mannen i äktenskapet anses som barnets far (FB 1 kap 1 §) oavsett om makarna sammanbor eller inte. Detsamma gäller om modern är änka och barnet föds inom viss kort tid efter makens död. I övriga fall ska faderskapet fastställas.

Skattemyndigheten är skyldig att till socialnämnd genom s.k. underrättelse anmäla de barn för vilka faderskapet måste fastställas. Detta gäller såväl i Sverige nyföda barn, som äldre barn som invandrat till landet och för vilka faderskapshandlingar saknas.

Vid insemination/äggdonation ska make eller man som modern lever tillsammans med under äktenskapsliknande former betraktas som far till barnet, om han givit sitt samtycke till inseminationen/äggdonationen. Förutsättningen är dock att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet är avlat genom insemination/äggdonation. Är föräldrarna inte gifta med varandra måste faderskapet fastställas i vanlig ordning.

Att utreda och om möjligt fastställa faderskap ankommer på socialnämnd i den kommun där barnet är folkbokfört. Om folkbokföringsort inte finns är det vistelsekommunen som är skyldig att göra utredningen. Socialnämnden är skyldig att utreda faderskapsfrågan om barnet har sitt hemvist i Sverige, d v s om vistelsen anses stadigvarande.

Barn som saknar uppehållstillstånd anses sakna hemvist. Faderskapsutredning inleds endast om någon av föräldrarna begär det.

Utredningen

Stadsdelsnämnden svarar för utredningar, godkännande av bekräftelser och för barnets talan i rättegångar. Utredningen påbörjas så snart nämnden fått kännedom om ärendet och bör vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om inte särskilda skäl finns (FB 2 kap 8 § 2 st). Beslut fattas av den stadsdelsnämnd där barnet är folkbokfört. Folkbokföringen måste alltid kontrolleras innan utredningen påbörjas. Har parterna vänt sig till fel stadsdelsförvaltning eller kommun ska de hänvisas till rätt instans.

Den stadsdelsförvaltning som inlett utredningen ska slutföra den även om mor och barn skulle flytta till annan stadsdel eller kommun. Registrering och dokumentation sker i Paraplysystemet.

När föräldrarna inte är gifta

Om föräldrarna inte är gifta ska faderskapet utredas. Det fastställs genom mannens bekräftelse eller genom dom. Utredning ska göras i alla faderskapsärenden. Utredningen får anpassas efter ärendets art. Finner utredaren inget som talar emot att den man som uppgivits är barnets far fastställs faderskapet genom att utredaren godkänner bekräftelsen. Finner utredaren att det finns uppgifter som gör att faderskapet är tveksamt görs en fördjupad utredning. Vid tveksamhet eller om mannen vägrar bekräfta faderskapet väcker utredaren talan vid domstol.

Utredningen ska bedrivas med takt och finkänslighet och med hänsyn till berörda parter integritet. Tolk ska användas då någon av parterna inte är svensktalande.

Samtal med parterna ska utgå från den s.k. konceptionstiden – den tidsperiod under vilken barnet kan ha avlats. Tabell för beräkning av konceptionstid återfinns i socialstyrelsens Allmänna Råd 1988:6.

Utredning krävs även vid insemination/äggdonation när föräldrarna inte är gifta med varandra. Det skriftliga samtycket till insemination/äggdonation som krävs från den man kvinnan sammanbor med är inte en faderskapsbekräftelse. Utredning och bekräftelse erfordras därför även i dessa fall.

När föräldrarna är sammanboende

Om parterna uppger att de sammanbor och haft samlag med varandra under konceptionstiden och är övertygade om att barnet är deras gemensamma är dessa uppgifter som regel tillräckliga för att stadsdelsnämnden ska kunna anta att mannen är far till barnet. Det är av största vikt att parterna upplyses om under vilken period konceptionstiden inföll och dess innebörd (socialstyrelsens Allmänna råd 1988:6). Utredningen dokumenteras i s.k. S-protokoll (finns i Paraplysystemet).

Med sammanboende avses att parterna sammanbor när faderskapet fastställs.

Av utredningen ska det klart framgå att parterna fått upplysning om både konceptionstidens längd och dess innebörd. Det väsentliga vid sammanboende är att parterna haft samlag under konceptionstiden och att båda är övertygade om att barnet är deras gemensamma. Om tvekan föreligger måste en noggrannare utredning göras.

Regeln är parterna besöker utredaren gemensamt. Bara i undantagsfall kan handlingar skickas hem till parterna, t.ex. om parterna har gemensamt barn tidigare och för vilket faderskapet fastställts i Stockholm

Om parterna vägrar att lämna uppgifter kan bekräftelsen inte godkännas. Utredaren ska då försöka påverka parterna att lämna uppgifter med hänvisning till barnets rättigheter. Det kan i undantagsfall förekomma att parterna av principiella skäl inte vill underteckna en bekräftelse. Om det inte går att få faderskapet fastställt på annat sätt väcks talan vid domstol.

Ej sammanboende mm

Om parterna inte sammanbor används s.k. MF-protokoll. Har parterna haft ett mera stadigvarande förhållande kan utredningen göras summarisk. I övriga fall krävs en mer omfattande utredning. Lämpligen träffar utredaren först modern för att få uppgifter. Därefter kallas den/de uppgivna mannen/männen för att lämna uppgifter samt uttala sig om moderns uppgifter. Den efterforskning som är nödvändig måste ske med erforderlig diskretion.

Om inte mannen avhörts efter kallelse skickas rekommenderat brev med mottagningsbevis. Bor mannen på annan ort kan biträde med utredningen rörande honom begäras hos socialtjänsten i hans hemkommun. På motsvarande sätt är stadsdelsnämnderna skyldiga att biträda andra kommuner. Om annan kommun begär stadsdelsnämndens biträde ska ärendet behandlas skyndsamt.

Om den uppgivne fadern är bosatt utomlands ska utredaren begära bistånd med utredningen hos svenska ambassaden i det land han är bosatt. Särskilda formulär för sådan begäran, t.ex. Kommentus 21 716 436, 21 715 479 och 21 715 461.

När föräldrarna är gifta

Om mannen i äktenskapet anser att han inte är biologisk fader till barnet kan han inleda rättegång (FB 3 kap 1 §). Förutsättningarna för att rätten ska förklara att mannen inte är far till barnet är att

- 1) det är utrett att modern har haft samlag med annan än mannen under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre
- 2) det på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet kan hållas för visst att mannen inte är barnets fader, eller
- 3) barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna levit åtskilda och det inte är sannolikt att makarna har haft samlag med varandra under tid då barnet kan vara avlat.

Om samtliga berörda parter är överens kan faderskapsfrågan lösas genom s.k. trepartsbekräftelse. Godkänner mannen i äktenskapet skriftligen annan mans bekräftelse av faderskapet och har ifråga om bekräftelsen iakttagits bestämmelserna i FB 1 kap 4 §, ska därigenom anses fastställt att mannen i äktenskapet inte är barnets far. Bekräftelsen ska dock i

detta fall alltid vara skriftligen godkänd av modern. (FB 1 kap 2 §). Utredning måste ske och bekräftelsen godkännas av behörig utredare. Om det är tveksamt vem som är far eller en frivillig bekräftelse inte kan erhållas avgörs frågan genom rättegång. Blodundersökning kan behövas vid tveksamhet.

När det gäller utredning för barn som fötts i äktenskap har stadsdelsnämnden ingen skyldighet att inleda utredning annat än på begäran av modern, vårdnadshavare eller den som är registrerad som barnets far. Innan utredning inleds ska prövas om det är lämpligt att utredning sker. Prövningen avses vad som är bäst för barnet.

Beslut att inte inleda utredning fattas av stadsdelsnämnd (kan inte delegeras till delegation/utskott eller tjänsteman). Beslutet kan överklagas till länsstyrelsen.

Blodprov

Bestämmelserna om blodundersökning återfinns i föräldrabalken och i lag om blodundersökning mm vid utredning av faderskap.

"Socialnämnden bör verka för att blodundersökning äger rum beträffande modern, fadern och den som kan vara fader till barnet, om denne begär det, eller anledning finns till antagande att modern haft samlag med mer än en man under tid då barnet kan vara avlat" (FB 2 kap 6 §).

Blodundersökning ska alltid ske så snart faderskapet är det minsta tveksamt, t.ex. om flera män uppgivits eller om den uppgivne själv är tveksam till faderskapet eller något annat framkommer, som gör faderskapsfrågan osäker.

Alla blodundersökningar sker numera med s.k. DNA-analys, vilket gör dem säkra och utslagsgivande. Blodprov kan lämnas vid vårdcentral, Sophiahemmet eller liknande. Proven analyseras vid Statens rättsserologiska institut (tfn 013/11 58 70). Särskilt läkarintyg ska ifyllas (RMV- B 109 50).

Fastställande av faderskap

Bekräftelse

De allra flesta fastställelser av faderskap sker genom bekräftelse. En bekräftelse får godtas endast om det kan antas att den man som gjort bekräftelsen är far till barnet (FB 1 kap 4 §). Samlag ska ha förekommit under konceptionstiden mellan barnets mor och mannen ifråga. Det ska också av hänsyn till samtliga omständigheter vara sannolikt att barnet avlats av mannen. Det är av vikt för barnets del att bekräftelsen blir riktig.

Parterna ska alltid styrka sin identitet genom att visa legitimation.

Om handläggaren efter utredning anser sig kunna "bedöma faderskapsfrågan med tillräcklig säkerhet, bör han bereda den som antagas vara fader till barnet tillfälle att bekräfta faderskapet" (FB 2 kap 5 §). Bekräftelse ska ske skriftligt och mannens namnteckning bevitnas av två personer. Bekräftelsen ska sedan godkännas av barnets mor.

För att bli juridiskt giltig måste bekräftelsen därefter godkännas av stadsdelsnämnden (jfr sdn:s delegationsordning). Godkännandet ska alltid ha föregått av utredning.

Den handläggare, som på nämndens vägnar godkänner bekräftelsen får inte bevittna faderns namnteckning.

Bekräftelsen kan göras före barnets födelse men nämndens godkännande får inte ske innan barnet är fött.

Dom

Om faderskapet inte fastställs på frivillig väg måste frågan föras vidare till tingsrätt. Vid rättegång kallas modern och även mannen/männen oftast vid vite till förhandlingen. Om de inte inställer sig personligen kan domstolen begära polishämtning. Även utredaren bör om möjligt inställa sig till samtliga förhandlingar.

Om svarande i målet inte inställer sig i rätten finns, om bevisningen är god, ändå viss möjlighet att få ärendet slutfört och avdömt. Detta används endast i undantagsfall. Tingsrätten kan vid behov förordna god man för svaranden.

Nedläggning av faderskapsutredning

I princip är stadsdelsförvaltningen skyldig att se till att faderskap fastställs, men i speciella fall kan faderskapsutredningen läggas ned.

Nedläggning kan ske i följande fall (FB 2 kap 7 §)

- Om det är omöjligt att få erforderliga upplysningar. Det kan vara fall då modern inte kan eller inte vill lämna uppgifter.
- Om det är utsiktslöst att få faderskapet fastställt genom domstol t.ex. där det finns flera tänkbara män.
- I speciella fall där det föreligger samtycke av modern till adoption.
- Om det finns särskilda skäl att tro att en rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa.

Ett beslut om nedläggning innebär inte att ärendet för all framtid är avslutat, utan det kan tas upp igen om nya uppgifter framkommer. Återupptagande av utredning sker vid den stadsdelsnämnd som tidigare lagt ner utredningen oavsett om barnet flyttat.

Beslut om nedläggning fattas av stadsdelsnämnden. Beslutanderätten kan inte delegeras till delegation/utskott eller tjänsteman,

Hävande av fastställt faderskap

En godkänd bekräftelse gäller tills dess rätten förklarar att det saknar verkan (FB 1 kap 4 § 3 st). För att rätten ska kunna häva fastställt faderskap måste det visas att mannen inte är far till barnet.

Har faderskapet fastställts genom dom måste mannen hos Högsta domstolen begära resning i målet.

Utredning sker vid stadsdelsnämnd i de fall föräldrarna är ense om att utredning ska göras eller i de fall någon av föräldrarna begär att faderskapsfrågan ska utredas. Innan utredning inleds bör handläggaren samtala med båda föräldrarna för att få fram om det kan finnas grund för ett hävande. Ansvar för utredning åligger den stadsdelsnämnd där barnet är folkbokfört då begäran om utredning görs.

Stadsdelsnämnden är skyldig att göra utredning om barnet är under 18 år. Myndiga personer får själva svara för utredningen, vända sig till advokat mm. Nämnden är dock alltid skyldig att lämna information och lämna ut kopior av tidigare gjord utredning.

Efterforskning

I faderskapsärenden kan efterforskning bli aktuell då vuxna personer söker uppgifter om sitt faderskap eller behöver uppgifter för arvsändamål. Lika som när det gäller adoption har myndig person rätt att få del av allt material om sitt ursprung. (SkrL 7 kap. 4 § 1 st)

Handlingar rörande personer över 18 år förvaras vid stadsarkivet och vuxna sökande hänvisas dit. Handlingar för yngre personer finns vid den stadsdelsförvaltning som barnets födelseort tillhörde.

Enligt lagen om insemination (4 §) och lagen om befruktning utanför kroppen (7 §) har ett barn som avlats genom insemination/äggdonation rätt att få del av uppgifter om spermagivaren/äggdonatorn ur sjukhusjournalen. Stadsdelsnämnden är skyldig att biträda barnet i kontakten med sjukhuset om barnet vill ha sådana uppgifter. När det gäller barn som fötts efter insemination ska inseminationen ha skett efter 1 april 1985. Barnet ska "ha uppnått tillräcklig mognad." Någon närmare åldersgräns finns således inte, utan det får bedömas från fall till fall. Den stadsdelsnämnd inom vars område barnet bor ska vara behjälplig.

Underhållsbidrag

Inledning

Stadsdelsnämnderna har sedan 1997 ingen skyldighet att se till att barn tillförsäkras underhåll. Nämnden har dock skyldighet att ge föräldrar information även i underhållsfrågor. Detta avsnitt ger en övergripande bild av det regelverk som inrymmer frågan om underhållsskyldighet mot barn.

Bestämmelserna om underhållsbidrag återfinns i FB 7 kap, lagen om ändring av vissa underhållsbidrag, lagen om underhållsstöd (USL) och lagen angående ersättning i vissa fall för utgivnet underhållsbidrag.

Båda föräldrarna är underhållsskyldiga för ett barn, oavsett familjeförhållandena i övrigt. "Föräldrarna ska svara för underhåll åt barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. När föräldrarnas underhållsskyldighet bestäms, ska hänsyn tas till barnets egna inkomster och tillgångar samt till barnets sociala förmåner under beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa. I kostnaderna för barnets underhåll ska föräldrarna sinsemellan ta del var och en efter sin förmåga" (FB 7 kap 1 och 3 st).

Om föräldrarna inte sammanbor ska den som inte bor med barnet betala underhållsbidrag månatligen. Huruvida föräldrar har gemensam vårdnad eller inte saknar betydelse för underhållsfrågan. Det är isärboendet som är väsentligt. Skulle barnet bo hos en tredje person är båda föräldrarna underhållsskyldiga.

I de fall barnet bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna – s.k. växelvis boende – kan i normalfallet inget underhåll utgå. Har föräldrarna mycket olika ekonomiska förutsättningar kan underhåll fastställas. Förhållandena i den enskilda fallet får avgöra.

Viss underhållsskyldighet föreligger mot styvbarn. Styvbarn har dock i de flesta fall underhållsbidrag eller underhållsstöd från en biologisk förälder varför bestämmelsen sällan blir tillämplig.

Föräldrar som begär hjälp med underhållsfrågor bör informeras om att de själva kan ordna underhållsfrågan. Om de inte är ense hänvisas de till advokat.

Fastställande av underhållsbidrag

Underhållsbidrag fastställs antingen genom avtal mellan förälder (eller myndigt barn och föräldrar) eller genom dom. Det som ligger till grund för bedömningen av föräldrarnas betalningsförmåga är bland annat beräkningar av deras inkomster, utgifter, rätt till förmåner, vissa skulder och ett förbehållsbelopp. Därefter beräknas ett överskott som är avgörande för underhållets storlek.

Inkomster innebär lön för arbete, inkomst som egen företagare, sjukbidrag, pension, studiestöd, arbetslöshetsersättning mm. Inkomstbortfall på grund av deltidsarbete får bedömas från fall till fall. Avsaknad av inkomst godtas i vissa fall (t.ex. små barn, hälsoskäl mm). Däremot godtas inte självvald arbetslöshet även om det tas viss hänsyn till sociala svårigheter. Förmögenhetsavkastning ingår också i inkomsten.

Förbehållsbeloppet innebär att det vid fastställande av underhåll ska tas hänsyn till den underhållsskyldiges egen situation. Beloppet innefattar utgifter för egen del (mat, kläder, försäkringar mm), för make och hemmahörande barn samt skälig boendekostnad (FB 7 kap 3 §). I vissa fall kan särskilt förbehåll för andra utgifter godtas, t.ex. studieskulder, sjukvårdskostnader.

En restriktiv hållning tillämpas till privata skulder och skulder till det allmänna.

Efter beräkningar av inkomst och förbehållsbelopp erhålls ett överskott vilket sedan ligger till grund för underhållsberäkningen. Hela överskottet får inte gå åt till underhållsbidrag. Den underhållsskyldige bör få behålla 300 kronor utöver förbehållsbeloppet oavsett antal barn.

För beräkning av barnets behov används ett schablonbelopp som är olika stort beroende på barnets ålder. Till det läggs extra kostnader som kan finnas för barnet (t.ex. barnomsorgsavgift). Barnets inkomster och sociala förmåner (t.ex. allmänt barnbidrag) dras ifrån. I schablonbeloppen

ingår kostnader för mat, kläder, hygien, nöjen, hobbies, sport- och lekmaterial samt barnets del i familjens övriga kostnader.

Underhållsbidragets storlek beräknas efter en fastställd formel där hänsyn tas till bidragsskyldigs överskott, vårdnadshavarens överskott och barnets behov.

Slutligen ska det göras en skälighetsbedömning och underhållsbidraget ska vid behov korrigeras. Här går det att ta hänsyn till skulder och utgifter som tidigare i bedömningen inte har beaktats. Det kan gälla sociala skäl eller utländska medborgares underhåll till släktingar i hemlandet.

Jämkning av underhållsbidrag

Ett fastställt underhållsbidrag kan jämkas, oavsett om det fastställts genom avtal eller dom, om ändrade förhållanden påkallar det (FB kap 7 § 10).

"Förändringen bör vara något så när betydelsefull för att jämkningen ska kunna ske. Att den underhållsskyldige fått en ökad försörjningsbörda gentemot ett eller flera barn utgör exempel på fall då jämkning kan vara påkallad liksom den omständigheten att vederbörandes arbetsförmåga avtagit i beaktansvärd grad" (lagutskottet 1975/76:33).

Med jämkning avses förändring såväl uppåt som nedåt. För förändring uppåt krävs att den underhållsskyldige fått högre inkomst, att han/hon fått arbetsinkomst efter att tidigare ha studerat eller att annan underhållsskyldighet bortfallit. En förändring nedåt, t.ex. att ytterligare försörjningsskyldighet tillkommit eller att inkomsten avsevärt minskat, t.ex. vid pensionering.

Jämkning kan inte ske retroaktivt i någon större utsträckning. Enligt lagen kan retroaktiv jämkning endast ske för de fall då bidraget inte har betalats och obetalda bidrag kan då "sättas ned eller tas bort" (FB 7 kap 10 § första stycket). Retroaktiv höjning kan inte ske mot den underhållsskyldiges vilja.

Part har rätt att få avtal/dom omprövat när bidraget utgått under sex år utan annan höjning än de generella (se nedan). Ändrade förhållanden behöver i dessa fall inte åberopas. Omprövningen behöver inte innebära att ändring verkligen sker.

Generell höjning

Det avtalade eller utdömda underhållet ska anpassas till förändringar av penningvärdet. Anpassningen är anknuten till basbeloppet. Ändringen sker den 1 februari varje år basbeloppet ändras med minst 1 % sedan närmast föregående omräkning av underhållsbidragen. Riksförsäkringsverket fastställer ändringens storlek. Vissa grupper av underhållsbidrag omfattas inte av höjningarna, nämligen

- a) belopp som bestämts under tiden 3 månader före datum för indexuppräknings
- b) underhållsbidrag fastställda enligt utländsk rätt eller uttryckta i utländskt mynt. Observera dock att finska avtal/domar höjs enligt liknande bestämmelser i Finland. Försäkringskassans utlandskontor kan lämna besked i aktuella fall
- c) bidrag som utgår med redan i domen/avtalet indexreglerade belopp

Betalning av underhåll

Parterna avgör sinsemellan hur betalning ska ske. Antingen betalar den bidragsskyldige direkt till vårdnadshavaren eller i de fall underhållsstöd utgår genom försäkringskassan. Bidraget ska betalas månadsvis i förskott, men andra former kan överenskommas.

Bidraget betalas till barnets vårdnadshavare. För barn över 18 år ska bidraget betalas direkt till barnet.

Underhållstiden

Föräldrar är underhållsskyldiga till dess barnet fyllt 18 år (FB 7 kap 1 §). I de fall barnet fortsätter gymnasieskolan efter 18 års ålder, förlängs underhållsskyldigheten till dess barnet slutat skolan, dock längst tills barnet fyllt 21 år.

Bidraget ska betalas från barnets födelse. Vid separation ska det utbetalas från och med månaden efter det att separationen skett och vid skilsmässa från och med dagen för skilsmässodomen/betänketidsbeslutet.

Avdrag på grund av umgänge

Huvudregeln är att avdrag vid utövande av umgängesrätt får göras först när barnet vistats hos den bidragsskyldige fem hela dygn i sträck eller minst sex hela dygn under en kalendermånad (FB 7 kap 4 §). Dygn räknas mellan klockan 00 till 24. Ankomst- och avresedag kan således inte medräknas. Om detta villkor är uppfyllt kan 1/40 av underhållet för månaden avräknas för varje dygn. Föräldrar har möjlighet att avtala om andra villkor, dock inte om underhållsstöd utgår, eftersom försäkringskassan endast kan ta hänsyn till lagens huvudregel. Om underhållsstöd utgår och avdrag ska göras, sker avdrag även på underhållsstödet. Av naturliga skäl sker alla avdrag i efterskott. Avdraget måste vid direktbetalning göras inom sex månader efter det umgänget skett och inom tre månader vid underhållsstöd.

För information om resekostnader vid umgänge, se även staden riktlinjer för Vårdnad, boende, umgänge och namn (KS 2003).

Underhåll enligt lagen om underhållsstöd (USL)

I de fall underhållsstöd utbetalas från försäkringskassan beslutar kassan om underhållets storlek. Vilket belopp som tidigare fastställts i avtal eller dom saknar då betydelse. Även om avtal/dom saknas, beslutar försäkringskassan om återbetalningsbelopp.

Försäkringskassan beslutar på grundval av den underhållsskyldiges senaste taxering (aktuell inkomst saknar således betydelse) och med hänsyn till de barn den underhållsskyldige i övrigt har en underhållsskyldighet mot. Från taxeringsbeloppet dras 72 000 kronor och på återstoden uttas i underhåll 14 % för ett barn, 11,5 % per barn för två barn, 10 % per barn för tre barn, 7,75 % per barn för fyra barn osv. En person med ett hemmavarande barn och ett icke hemmavarande och med en taxering på 150 000 kronor får således betala 747 kronor per månad. Beloppet omprövas den 1 februari varje år med utgångspunkt i senaste taxering.

Försäkringskassan kan inte kräva in högre underhåll än vad som motsvarar utgivet underhållsstöd. Om det finns en dom som lyder på ett högre belopp än underhållsstödet får vårdnadshavaren själv driva in överskjutande del, t.ex. genom kronofogden.

Den som inte kan betala kan söka anstånd med betalningen hos försäkringskassan. En skuld uppkommer och därmed räntekostnad. Kraveftergift, dvs en avskrivning av skulden, kan sökas hos försäkringskassan. Eftergift kräver synnerliga skäl.

Riktlinjer för utredning av

Faderskap

Kommunstyrelsen 2006

1. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om "Socialnämndens utredning och fastställande av faderskap" ska gälla i Stockholm. Socialstyrelsens utarbetade handbok "Att fastställa faderskap" kompletterar föreskrifterna och de allmänna råden. Publikationen kan laddas ner från Socialstyrelsens webbplats www.socialstyrelsen.se

Föreskrifter är bindande regler. Allmänna rekommendationer innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som anses i författningen. Socialstyrelsen ger årligen ut en förteckning över gällande föreskrifter och allmänna råd.

2. För Stockholms stad gäller att

- Socialnämnds uppgifter åligger stadsdelsnämnderna
- Parterna ska kallas till ett personligt sammanträffande
- Handlingar rörande personer över 18 år förvaras vid Stockholms stadsarkiv. Handlingar för yngre personer finns vid den stadsdelsförvaltning inom vars geografiska ansvarsområde barnet var folkbokfört vid födseln.